HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' ידור הנאה. ידור שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה: **קינוניא.** ערמה: **גמ' לימא כתנאי אמרה לשמעתיה.** ולאו דברי הכל היא: **אלא בצרי.** דהתם קאמר ר"א דאדם עושה קינוניא על ההקדש דמאי דשקיל מהקדש ליהוי דידיה: **אבל בשביב מרע.** דלמיתה קאי: **אין אדם חוטא ואין לו.** להרויח בשביל אחר לא יחטא: ר"א סבר כיון דמדרינן ליה בדרכים שלא יחזירנה שוב אין לו הפרה הלכך מהני הנדר ומדרינן: **יש לו הפרה.** ומש"ה אינו צריך דהא לא מהני מידי: **על דעת רבים.** שאומרים לו נדור: **בשאלה דהקדש פליגי.** ר"א סבר אין נשאלין על ההקדש לחכם ואפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא אפ"ה אין חכם מתיר נדרו הלכך זה המגרש את אשתו [ו] בהקדישו מתחרט ואינו מועל חכם שיתירנו ולכך עושה קינוניא זו ורבי יהושע סבר נשאלין על הקדש [ז] והכא אינו צריך לידור הנאה דאי משום קינוניא הוה עביד הוה מתשיל על נדריה ולא [ח] בעי לגרשה: **והפניה.** בניחותא **דבשאלה פליגי: הן הן דברי ב"ש הן הן דו'.** מחלוקת ר"א ורבי יהושע היינו נמי מחלוקת ב"ש וב"ה: **הקדש טעות הקדש.** ואין שאלה להקדש. הקדש טעות כגון שור לגן היועץ מציתי [י] הקדש ונמצא שחור: **אמו כל דמגרש כבי דינא מגרש.** שיאמרו לו דור הנאה ילך בגנעה ויגרשנה: **דלכן הוה.** רב הונא ואי הוה מגרשה לא מצי לאהדורה: **כרשב"ג.** במס' כתובות (דף לה:) האומר בשעת מיתה נכסיי לך ואחריך לפלוני וילד הראשון ומכר [ואכל כו'] רשב"ג אומר אין לשני אלא מה שייר הראשון וה"ל הוי רשע ערוס: קבלן

מתני' המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר [א]כשיגרשנה ידור הנאה רבי יהושע אומר אינו צריך כיוצא [ב] בדבר ארשב"ג אף [ג] הערב [ד]לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה קינוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: גמ' במאי קמיפלגי רבי אליעזר סבר אדם עושה קינוניא על ההקדש ורבי יהושע סבר אין אדם עושה קינוניא על ההקדש ואלא הא [ה]דאמר רב הונא [ו]שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין עושה קינוניא על [ז] הקדש לימא כתנאי אמרה לשמעתיה לא עד כאן לא פליגי אלא בבריא אבל בשביב מרע דברי הכל אין אדם עושה קינוניא על ההקדש מ"ט [ח]אין אדם חוטא ולא לו איכא דאמרי בבריא דב"ע לא פליגי [ט] (דאין) אדם עושה קינוניא על הקדש והכא בנדר שהודר ברבים קמיפלגי [י] מר סבר יש לו הפרה ומ"ס אין לו הפרה ואיבעית אימא דב"ע נדר שהודר ברבים [יא]יש לו הפרה והכא בנדר שהודר על דעת רבים קמיפלגי ואלא הא דאמר אמימר [יב]נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה לימא כתנאי אמרה לשמעתיה ותו רבי יהושע אומר אינו צריך אינו מועיל מיבעי ליה אלא הכא בשאלה דהקדש קמיפלגי והתניא המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר"א אומר כשהוא מגרשה ידור הנאה רבי יהושע אומר אינו צריך וא"ר אלעזר ברבי שמעון הן הן דברי בית שמאי הן הן דברי ב"ה [יב]שב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו': [יג]משה בר עצרי ערבא [יד] דכלתיה הוה ורב הונא בריה צורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דנסבי עצה לרב הונא דליגרשה לדביתהו ותיתבע כתובתה מאבוה ולהדרה מיהדרי א"ל רבא והאנן ידור הנאה תנן ואביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מלתא דכהן הוה אמר אביי [טו]בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי [טז]והאמר אביי איזהו רשע ערום [יח]זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן [יט] [שמעון בן] גמליאל בריה שאני וצורבא מרבנן שאני ותיפוק ליה דערב [כ] [יא]דכתובה לא משתעבד

קבלן

לבי יגרשנה ידור הנאה. תימה לרבי למה ידור הנאה וכי מה הוא עושה והלא אינו רוצה שגובה מן ההקדש ואדרבה לאשה היה לו לקונסה שגובה מן ההקדש וי"ל כיון דחייסינן שמא עשה קינוניא על ההקדש או על הערב שהכניס בערבות לדילה לא קנסוה רבנן ולו ראוי לדור כדי לידע [אם] כוונתו להעריס ולא תועיל לו כוונתו [לו] שהדירוה: **אלא** הא דא"ר הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן כו'. וא"ת והרי בפ' בתרא דב"ב (דף קעה. וש"ס) מוקי למלתיה דרב הונא בדנקיט שטרא וא"כ היכי שייך הכא חשש דקינוניא הרי השטר מקויים ביד פלוני ובודאי קושטא קאמר וי"ל דע"כ איכא חשש דקינוניא דאי לא אמר מנה לפלוני בידי אפילו היה לו שטר בידו לא יטול אלא בשבועה והשתא דאמר מנה לפלוני בידי נוטל בלא שבועה וה"ל איתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות מב: וש"ס) גבי הא דתנן שנעשין לקנן ולהקדש ומפרש בגמ' עלה להקדש ליפרע מנכסי הקדש [ופריך] תניא מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה מה לי משועבד להדיוט מה לי משועבד לגבוה סד"א להדיוט הוא דאדם עושה קינוניא להדיוט אבל להקדש אין אדם עושה קינוניא להקדש קא משמע לן והא אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קינוניא על ההקדש [יב] הני מילי שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו אבל בריא אדם עושה קינוניא להקדש אלמא משכחן התם קינוניא גבי שבועה ה"נ אמרינן הכא מיהו תימה לפי מאי דמסיק התם דווקא בשכיב מרע אמר רב הונא דאין אדם עושה קינוניא להקדש אבל בריא אדם עושה קינוניא להקדש והכא אמר דבבריא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע ואמר בבריא יהושע אדם עושה קינוניא להקדש ומ"כ אימא דרב הונא שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו כרבי יהושע וי"ל דקינוניא זוטרתי כגון להפטר עצמו משבועה בריא עושה קינוניא להקדש [יג] ומ"מ מייתי שפיר ממילתא דרב הונא על מתני' מכ"ש דאפילו קינוניא בשבועה א"כ הונא דאין אדם עושה להקדש כ"ש קינוניא דמתניתין לגרש אשתו: **דחזקה** אין אדם חוטא ולא לו. ולכך נאמן להגבותו בלא שבועה ואע"ג דאין נזקקין מנכסים משועבדים ומהקדש דהוי כמשעבדי דאיתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות מב: וש"ס) אלא בשבועה וכיון דלא חייסינן שעשה קינוניא להודות כמה חייב כמו כן אין לחוש כאן שמגרש אשתו ולאחזור ולישאנה שאין סברא שיעשה קינוניא על ההקדש גבי גירושין יותר מש"מ יד: **מר** סבר יש לו הפרה. וא"ת נהי נמי דיש לו הפרה מ"מ קי"ל דלריך לפרט הנדר וא"כ אי אתי קמי חכם לא מיפר ליה וי"ל דאין לריך לפרט הנדר כי אם הלשון שנדר בו אבל א"ל לפרש למה נדר ולא דמי להיא דגיטין פ' השולח (דף לה:) גבי כהן שנשא אשה בעבירה דאמר עלה נודר ועובד יורד ומגרש [טו] דאמרת עלה דלריך לפרש ומש"ה לא מתיר ליה חכם שהרי התם הוא נודר שלא יהנה מאשתו פסולה כשיבא לפני חכם ומפרש לו נדרו לא יתיר לו אבל הכא לא יאמנו מלהתיר אפי' אם יאמר הלשון שנדר: **בשאלה** דהקדש קמיפלגי. פי' דלר' יהושע יש שאלה לפיכך אין לריך להדיר הנאה מאשתו אם יגרשנה דלא חייסינן דמשום קינוניא לגבות מן ההקדש הוא מגרשה דלמה לו לגרשה ישאל על ההקדש ויהיה הקדש בטעות ואז לא יהיה הקדש ותימה קלת דקי"ל כבית הלל דהקדש בטעות לא הוי הקדש וא"כ יש שאלה וא"כ [טז] איתא קאמר רב הונא דבבריא אדם עושה קינוניא להקדש ומה יעשה קינוניא כיון דמצי שאיל על ההקדש כמו שאמר ר' יהושע ולפי מה דפריסית לעיל ניחא דקינוניא דשבועה דבר שהוא קל עביד ולא ישאל על הקדשו אבל [יז] גבי גירשה כי האי לגרש אשתו כדי להחזירה לא עביד כיון דמצי שאיל על הקדשו: **ותיפוק ליה דערב הוא** וכו'. תימה אמאי לא פריך הכי כל הני פירכות אמתני' וי"ל דעל מתני' לא רלה להקשות לפי שהיה פשוט לתרץ דהוה ליה ואשתדיך:

ערב

מוסף רש"י

הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים והיה בעלה מגרשה ולריך הערב לפורעה כתובתה מכיסו, ידירנה הנאה. ידיעינה הבעל הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה, דחייסינן שמא דעתו להחזיר אם אשתו ונאמנו בתחבולה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב וקנוניא בעלמא הוא דעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב (רשב"ם ב"ב קנג:). **מנה לפלוני בידי.** הגמיכו תחלה מן הנכסים שהקדשתי (שבועות מב:). **אין אדם חוטא ולא לו.** בדבר שאינו נהנה ממנו (קדושין סג:) בשביל יורשין (שבועות מב:). **על דעת רבים.** אמרו לו הרי אתו מדיריס אותך על דעתו (גיטין לו.) על דעת רבים ועל דעת ב"ד (מכות מז.). **איהו רשע ערום.** המתעצב על ריב לא לו ומבטל מחשבת הנותן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וכולנו לא היה לאשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך, ערום דמכל מקום מגלית הוא ומה שעשה עשוי, שהנותן לא מיקה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם לאשון ומכר מה שעשה עשוי, כי אין לאחריך אלא מה שייר לאשון וה"ל לאשון ומכר מה שייר לאשון ומכר לא שייר כלום (רשב"ם ב"ב קעד:).

רבינו גרשום

מתני': המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה. הרי היו הנכסים משועבדים לכתובה ואינן קדושין הקדש גמור ואם מגרש את אשתו הרי היא גובה מאותו הקדש: [ר' אליעזר אומר כשהוא מגרש ידירנה] ידור הנאה. שלא יחזירנה ולא יהנה ממנה עוד דחיישינן שמא בתחבולה עשה את זה שבשביל כך גרשה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש ואח"כ יחזירנה ויאכל הנכסים עמה: [ור' יהושע אומר אינו צריך. להדירה]: הערב לאשה בכתובתה. אדם אחר שנעשה לה ערב ע"י בעלה בשעת נשואיה שאם לא יפרע לה בעלה כתובתה כשיגרשנה שיפרע לה הוא והיה בעלה מגרשה כדי שתחזור על הערב לתובעו כתובתה: [ידירנה. דחיישינן שמא עשו קינוניא]: גמ': מנה לפלוני בידי נאמן. דאותו מנה אינו קדוש דאינו שלו: [דברי הכל. בין ר' אליעזר בין ר' יהושע דנאמן]: דאין אדם. שמת חוטא לומר אינו הקדוש לצורך אחר אלא א"כ ודאי הוא כן]: בנדר שהודר ברבים. שהדיר את אשתו ברבים [קא מיפלגי: מר סבר. ר' יהושע]: יש לו הפרה. ואינו מועיל כלום הלכך מה הנאה יש במה שידירנה לכשתגבה כתובתה יחזירנה: [ור' אליעזר סבר אין לו הפרה]: על דעת רבים. שהזקיקוהו רבים להדירה: ותו [הא דקתני] ר' יהושע אומר אינו צריך. [שידירה]: אינו מועיל שידירנה מבעי ליה הואיל ויש לו הפרה: בשאלה דהקדש קא מיפלגי. שכשהקדיש נכסיו גירש את אשתו וגבתה כתובתה מהו אם יכול זה המקדיש לשאול על הקדשו לפני החכם ולומר אילו הייתי יודע שהיא יכולה לחזור ולגבות כתובתה מן ההקדש לא הייתי מקדיש ונמצא שלא היה הקדש שהיה הקדש טעות ושמא יהיה מחזיר את אשתו והיו אוכלים הנכסים הלכך קסבר ר' אליעזר ידירנה הנאה כדי שלא יהא נשאל ור' יהושע סבר אינו צריך להדירה שאין אדם יכול להשאל על ההקדש שאפילו יאמר על דעת כן לא הקדשתי אפ"ה הוי הקדש דהקדש טעות הוי הקדש: [והתניא. בניחותא]: ב"ש כר' יהושע ואין נשאלין וב"ה כר' אליעזר ונשאלין הלכך ידירנה: ודחיקא ליה מילתא. שירד מנכסיו: [והא אנן] ידור הנאה תנן. דב"ד שיגרשנה בפניהם יאמרו לו תדור הנאה שלא תחזירנה עוד לעולם: אמו כל דמגרש כ) בי דינא מגרש. אפילו בפני ג' הדיוטות יכול לגרש שאינן יודעין שצריך להדירה: [דכהן הוא. שאסור בגרושה]: המשיא עצה למכור בנכסים בו'. נכסי לך ואחריך לפלוני [ירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה נמי רשעות וערמומית הוה דמסיב ליה עצה]: בריה שאני. [דסבר] דסוף דבר ראוי הוא לירושו: וצורבא מרבנן שאני. דמצוה להשיאו עצה כדי שיהיו לו נכסים ויעסוק בתורה: [ועוד דכתובה לא משתעבד. כדאמר לקמן]:

שינויי נוסחאות

א) כיוצא בו ארשב"ג הערב. ס"א וכן היה רשב"ג אומר הערב כו' (ש"ס), ב) על ההקדש לימא (ש"ס), ג) פליגי דאדם עושה (ש"מ וכ"ה בברה"ז), ד) ערבא בכתובתה דכלתיה (ש"ס), ה) בדפו"ר כרבן גמליאל. וע"כ. ס"א רשב"ג (ש"ס), ו) דעבד הוא ועבד דכתובה (ש"ס), ז) אשתו מתחרט בהקדישו ואינו (ש"ס), ח) הקדש והלכך אינו צריך (ש"ס), ט) ולא הוה בעי (ש"ס), י) מציתי ראשון הקדש (ש"ס), יא) כשהדירוהו (צ"ק), יב) קינוניא להקדש אמרי הני מילי (ש"ס), יג) להקדש אבל קנוניא כי האי לגרש אשתו ולהחזירה אפשר רב הונא כר' יהושע דבריא נמי לא עביד ומ"מ (ש"ס), יד) יומר משאמר מנה לפלוני בידי. ל"ק ע"ש, טו) ומגרש דאמרי' עלה לדלריך לאחר, טז) ומ"כ היכי קאמר (ש"ס), יז) אבל הרגשה כי האי [ותיפוק גבי גירשה נמתקן] (ש"ס).

שיטה מקובצת

חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. וגובה שלא בשבועה אף על גב דאין נפרעין מנכסים משועבדים להדיוט בלא שבועה וכ"ש מאלו נכסים שהן משועבדים להקדש הכא אין צריך לישבע להוציא את עצמו מחשש קנוניא ובמתני' נמי אמר רבי יהושע דאין צריך לידור להוציא עצמו מחשש קנוניא. תוס' הרא"ש ד"ל: מ"מ אין אדם חוטא ולא לו. ולהכי אמר רב הונא במילתיה שכיב מרע דכולהו מודו אבל בבריא שכיב מרע לא חיישינן לקנוניא דאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא חיישינן לקנוניא ואף ר' יהושע מודה, דהא דלא חייש ר' יהושע במתני' לקנוניא משום דאמרי' דודאי לא היה מגרש את אשתו לעשות קנוניא להקדש דאם הוא מתחרט על שהקדיש את נכסיו ישאל על הקדשו וזה נוח וקל לעשות ממה שיגרש את אשתו, אבל בהא דרב הונא חייש לקנוניא דונח לו לומר מנה לפלוני בידי מלשאול על הקדשו.

תוס' הרא"ש ז"ל: **ואביי אטו כל מאן דמגרש בבי דינא מגרש.** ראיתי מן הגדולים שדקדקו מכאן שאם לא הדירוה בשעת נתינת הגט שוב אין מדיירין אותה, דאי לא תימא הכי מאי קאמר אביי אטו כל מאן דמגרש בבי דינא מגרש, מאי נפקא מינה אם לא יגרש בב"ד מ"מ כשתבוא לגבות כתובתה מחמיה ידירוהו הנאה, ולא נהירא לי דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם וכי כל המגרש את אשתו שואלין אותו בית דין אם יש לאשתו ערב בשביל כתובתה שידירוהו הנאה, ואף אמ"ל אי אפשר שלא יצא הקול בעיר שיש לה ערב בכתובתה מכל מקום אכתי ילך ויגרשנה בעיר אחרת, ועוד דמילתא בלא טעמא הוא ומה אם ב"ד בלא תביעתו דורשין טובתו וטוענין לאלם הוא עצמו לא כ"ש, על כן אני אומר אם ידעו בית דין הערבות מדיירין אותו כ"ש אם לא הדירוה ב"ד והערב תובע בשעה שהיא באה לגבות שידירום, ומתני' אתא לאשמועינן דב"ד הידועים בערבות לא ישתדלו בערבות עד שידירוהו הנאה ואפילו אם אין הערב שם או אם ישנו שם ושותק כגון זה פתח פיך לאלם, והכי קאמר אביי אטו כל מאן דמגרש בבי דינא שיודעין שחמיה נתערב בכתובתה הוא מגרש ילך לב"ד שאין יודעין הערבות ויגרשנה ותו ליכא למיחש שידירוה חמיה הנאה כשתחבע כתובתה דודאי אי הוה ידע בבירורשין הא מוחה שלא יגרשנה עד שידור הנאה כי היה יודע שאז לא יגרשנה אבל כיון שנתגרשה ניחא ליה טפי שתאכל כתובתה עם בנו משתכניסנה לאיש אחר. תוס' הרא"ש ז"ל:

ג) פי' רבינו מה הוא היפוך מפי' כל המפרשים ז"ל דלדרבה ר"א סבר דיש שאלה בהקדש כב"ה ופשוט דר"ל דגם הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות ערכין פירש כן ונסתלק מזה מה שמתה עליו הר"ן בפי"א בכתובות וגם מה דהקשו המפרשים דר"א אדר"א דפפסים מ"ו ודו"ק.

כ) נראה דל"ל בבי דינא דכא וכן גרס רבינו בהגהיא בס"ב קע"ד ע"ש.